

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJA

**POSĖDŽIO PROTOKOLAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJOS 2023 M. SPALIO 24 D.
PASITARIMO PROTOKOLO NR. D4-299
PAKEITIMO**

2023 m. gruodžio d. Nr. D4-
Vilnius

1. Šiuo protokolu pakeičiamas Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos 2023 m. spalio 24 d. pasitarimo protokolas Nr. D4-299 išdėstant jį nauja redakcija (pridedama) atitaisant neatitikimus dėl Genetiškai modifikuotų organizmų valdymo priežiūros komiteto nario pasisakymo.

2. Šiuo protokolu nutariama Genetiškai modifikuotų organizmų valdymo priežiūros komiteto narius, dalyvavusius 2023 m spalio 24 d. posėdyje, apie šio posėdžio protokolo naują redakciją informuoti elektroninio pašto adresais.

Posėdžio pirmininkas

Kęstutis Šetkus

Posėdžio sekretorė

Virginija Kalesinskienė

2023 m. d.
posėdžio protokolas Nr.

GENETIŠKAI MODIFIKUOTŲ ORGANIZMŲ VALDYMO PRIEŽIŪROS KOMITETO POSĖDŽIO PROTOKOLAS

Genetiškai modifikuotų organizmų valdymo priežiūros komiteto (toliau – komitetas) posėdis įvyko 2023 m. spalio 24 d. 13:00–15:30 val. hibridiniu būdu **Aplinkos ministerijos 508 salėje (V a.)** ir nuotoliniu būdu naudojant programą „Teams“.

Posėdžio pirmininkas – aplinkos viceministras Kęstutis Šetkus (komiteto pirmininkas);
Posėdžio sekretorė – Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos politikos grupės patarėja Virginija Kalesinskiėnė (komiteto sekretorė).

Posėdžio dalyviai:

Kristina Augustienė – Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos Veterinarinių vaistų ir pašarų skyriaus patarėja (komiteto narė);

dr. Gintaras Brazauskas – Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro direktorius (komiteto narys);

Gabija Bulotaitė – Higienos instituto Sveikatos stiprinimo centro Visuomenės sveikatos stiprinimo skyriaus vyriausioji specialistė (komiteto narė);

Aistė Čipkutė-Daukuvienė – Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Europos Sąjungos departamento COREPER I skyriaus vedėja;

dr. Giedrius Gasiūnas – asociacijos „LithuaniaBIO“ narys (komiteto narys);

Raimonda Grigaitė – Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos Maisto skyriaus vyriausioji specialistė, valstybinė maisto produktų inspektorė (komiteto narė);

Natalija Guseva – Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Tvarios žemės ūkio gamybos ir maisto pramonės departamento Maisto pramonės ir kooperacijos skyriaus vyriausioji specialistė (komiteto narė);

Saulius Jasius – Žemės ūkio ministerijos Tvarios žemės ūkio gamybos ir maisto pramonės departamento direktorius;

Algirdas Klimavičius – Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos politikos grupės vadovas;

Dalia Koryznienė – Aplinkos apsaugos agentūros Gyvosios gamtos licencijavimo skyriaus vyriausioji specialistė (komiteto narė);

Raimonda Kvietkauskaitė – Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro Išradimų skyriaus ekspertė;

Almantas Liorentas – Lietuvos ekologinių ūkių asociacijos valdybos narys;

Jolita Martutaitytė – Žemės ūkio ministerijos Tvarios žemės ūkio gamybos ir maisto pramonės departamento Maisto pramonės ir kooperacijos skyriaus vedėja;

dr. Rolandas Meškys – Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centro Biochemijos instituto vyriausiasis mokslo darbuotojas, profesorius (komiteto narys);

habil. dr. Algimantas Paulauskas – Lietuvos žaliojo aljanso pirmininkas, profesorius (komiteto narys);

dr. Simona Pilevičienė – Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto Molekulinės biologijos ir genetiškai modifikuotų organizmų tyrimų skyriaus vedėja (komiteto narė);

dr. Odeta Pivorienė – Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos politikos grupės vyriausioji specialistė (komiteto pirmininko pavaduotoja);

Eimantas Pranauskas – Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacijos prezidentas (komiteto narys);

dr. Viktoras Pranckietis – Lietuvos Respublikos Seimo Kaimo reikalų komiteto pirmininkas, profesorius;

Agnė Prušinskaitė – Aplinkos ministerijos ir tarptautinių ryšių skyriaus patarėja;

dr. Jana Radzijeuskaja – Vytauto didžiojo universiteto Gamtos mokslų fakulteto Biologijos katedros vedėja, profesorė (komiteto narė);

Darius Remeika – Veterinarijos ir fitosanitarijos atašė Lietuvos nuolatinėje atstovybėje Briuselyje;

Modestas Rezgys – Žemės ūkio rūmų Kooperacijos ir teisės skyriaus teisininkas (komiteto narys);

Dalia Ruščiauskienė – Lietuvos grūdų perdirbėjų ir prekybininkų asociacijos direktorė (komiteto narė);

dr. Vytautas Ruzgas – Lietuvos sėklininkystės asociacijos Tarybos pirmininkas, akademikas, komiteto narys;

habil. dr. Vidmantas Stanys – Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro Sodininkystės ir daržininkystės instituto Sodo augalų genetikos ir biotechnologijos skyriaus vyriausiasis mokslo darbuotojas, profesorius;

Marius Šulga – Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos Aplinkos kokybės departamento Taršos prevencijos ir cheminių medžiagų kontrolės skyriaus vyriausiasis specialistas (komiteto narys);

Dovilė Tebelškytė – Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro Teisės ir tarptautinių reikalų skyriaus vedėja;

Rolandas Valatkevičius – Žemės ūkio ministerijos Tvarios žemės ūkio gamybos ir maisto pramonės departamento Maisto pramonės ir kooperacijos skyriaus patarėjas;

Rasa Zuikienė – Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos Augalų veislių skyriaus vedėja;

Estijos ir Latvijos atstovės:

dr. Inesė Aleksejeva – Latvijos Respublikos žemės ūkio ministerijos Veterinarijos ir maisto skyriaus Biotechnologijų ir kokybės skyriaus vedėjo pavaduotoja;

dr. Kadri Just – Estijos Respublikos žemės ūkio ministerijos Tyrimų ir plėtros departamento vyriausioji specialistė.

Posėdžio tikslas – aptarti Europos Komisijos (toliau – Komisija) pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl tam tikromis naujomis genominėmis technikomis gautų augalų ir iš jų gaminamo maisto bei pašarų, kuriuo iš dalies keičiamas reglamentas (ES) 2017/625 dėl oficialios kontrolės ir kitos oficialios veiklos, kuri vykdoma siekiant užtikrinti maisto ir pašarų srities teisės aktų bei gyvūnų sveikatos ir gerovės, augalų sveikatos ir augalų apsaugos produktų taisyklių taikymą, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (toliau – pasiūlymas).

DARBOTVARKĖ:

1. Komisijos pasiūlymo pristatymas.
2. Estijos ir Latvijos pasiūlymo nagrinėjimo aspektai.
3. Pasiūlymo aptarimas, siekiant išsiaiškinti, ar šis pasiūlymas aktualus Lietuvai, ko iš jo tikimasi.
4. Kiti klausimai.

SVARSTYTA:

1. Komisijos pasiūlymo pristatymas.

O. Pivorienė pristatė Komisijos pasiūlymą dėl naujomis genominėmis technikomomis (toliau – NGT) gautų augalų ir iš jų gaminamo maisto ir pašarų. Pagrindinės šį pasiūlymą nagrinėjančios institucijos – Aplinkos, Žemės ūkio ir Sveikatos apsaugos ministerijos, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba (pranešimas apie NGT pridėtas).

V. Ruzgas pažymėjo, kad Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2100/94 dėl augalų veislių teisinės apsaugos Bendrijoje apima viską: selekciją, dauginimą ir t. t., kaip numato Tarptautinė konvencija dėl naujų augalų veislių apsaugos. Pagal 2100/94 Tarybos reglamentą dėl augalų veislių teisinės apsaugos Bendrijoje, veisle pripažįstamos tiek tradiciniu, tiek inžinerijos ar kitais būdais gautos/sukurtos veislės, tačiau, norint komercinti netradiciniais metodais sukurtas veisles, reikia gauti pirmosios (pradinės) veislės selekcininko sutikimą. Pagal Tarptautinę konvenciją dėl naujų augalų veislių apsaugos, (UPOV konvencija) sukurtos veislės gali būti naudojamos kryžminimui naujoms veislėms gauti. Mūsų svarstomu atveju dėl to kyla daug klausimų. Selekcininkai Komisijos pasiūlymui pritaria, bet siūlo į tai žiūrėti atsargiai, nes esmė yra detalės, kurios dar iki galo nėra aiškios.

2. Estijos ir Latvijos pasiūlymo nagrinėjimo aspektai.

Kadri Just pristatė pasiūlymo nagrinėjimo aspektus ir rengiamą Estijos poziciją, kuri šiuo metu svarstoma Estijos parlamente. Supažindino, kaip vyko svarstymai: buvo sudarytos 3 darbo grupės, dalyvavo mokslininkų, Estijos teisingumo, Estijos klimato ir Estijos socialinių reikalų ministerijų atstovai.

Preliminarios nuomonės:

Estija labai pozityviai įvertino Komisijos pasiūlymą. Šios šalies nuomone, atsižvelgus į esamą technologinę pažangą, turėtų būti atnaujinti teisės aktai dėl NGT reguliavimo. Estija taiko naujas augalų selekcijos technikas, tačiau nevartoja termino „naujos genominės technikos“, nes mano, kad kuriant augalų veisles (nesvarbu – tradiciniu būdu ar taikant naujas selekcijos technikas) visada vyksta genominiai pokyčiai. Todėl netraktuoja šio Komisijos pasiūlymo kaip pasiūlymo dėl NGT, o kaip pasiūlymą dėl naujų selekcijos technikų reguliavimo. Be to, terminas „naujos selekcijos technikos“ ne taip gąsdina žmones. Estija pritaria, kad 1 kategorijos NGT (toliau – NGT1) augalai ir jų produktai galėtų būti prilyginami tradiciniam metodui ir kad teisės aktus reikia atnaujinti pagal keliamus tikslus ir pasiektą mokslinę pažangą. Taip pat pritarė, kad būtų vartojamas terminas „naujos selekcijos technikos“, o ne „NGT“, nes labiau atitinka esmę. Mano, kad NGT1 priskirtini augalai ir produktai neturi būti traktuojami kaip genetiškai modifikuoti organizmai (toliau – GMO), ir pritaria, kad NGT1 būtų prilygintas natūraliam tradiciniam selekcijos metodui.

Pritaria, kad 2 kategorijos NGT (toliau – NGT2) augalams ir produktams turi būti reikalavimas rizikas vertinti kiekvienu konkrečiu atveju (angl. *case by case study*). Taip pat mano, kad ekologinės žemdirbystės klausimai ir su tuo susiję ribojimai turi būti svarstomi atskirai.

Inesė Aleksejeva pristatė Latvijos pasiūlymo nagrinėjimo aspektus ir poziciją.

Latvijoje nesidomima šiuo klausimu. Latvijos žemės ūkio ministerija parengė poziciją dėl Komisijos pasiūlymo ir išsiuntė suinteresuotoms šalims – mokslininkų komitetui, vartotojų teisių gynimo organizacijai, ūkininkams, ekologinės žemdirbystės atstovams ir kt. Reakcijos iš ekologinių ūkių ūkininkų nesulaukta, Latvijos aplinkos ministerija pateikė tam tikrų prieštaravimų. Žemės ūkio ministras patvirtino poziciją, kuriai tikimasi, kad pritaris ir Latvijos parlamentas. Pozicijoje Latvija pirmiausia išsakė pritarimą Komisijos pasiūlymui, kuris prisidėtų prie subalansuoto ir tausaus išteklių naudojimo, siekiant sukurti augalų veisles, atsparias ligoms ir klimato pokyčiams, auginamas su mažiau trąšų ir vandens bei pasižyminčias geresnėmis maistinėmis savybėmis, tai padidintų žemės ūkio konkurencingumą. Pagrindiniai Latvijos pozicijos akcentai ir tam tikros abejonės:

- pritaria atsargumo principui vertinant rizikas kiekvienu konkrečiu atveju;
- abejoja dėl NGT produktų stabilumo, nes ne visada moksliniai metodai reikalingi;
- abejoja ir dėl sambūvio priemonių, siekiant apsaugoti ekologinį ir tradicinį žemės ūkio sektorius, taikymo;
- mažoms ir vidutinėms įmonėms aktualus patentavimo, licencijavimo klausimas, todėl labai svarbu, kad joms būtų užtikrintas prieinamumas prie NGT;

- pritaria kitų šalių pozicijai dėl tradiciniais metodais išveistų augalų veislių.

3. Komisijos pasiūlymo aptarimas siekiant išsiaiškinti, ar šis pasiūlymas aktualus Lietuvai, ko iš jo tikimasi.

Išklaustytos GMO valdymo priežiūros komiteto narių ir posėdžio dalyvių nuomonės, ar Komisijos pasiūlymas aktualus nariams ir kitiems dalyviams.

G. Brazauskas pasidomėjo, ar yra politinė pozicija, ar ji formuojama ir kur link linkstama.

K. Šetkus pabrėžė, kad dirbama su institucijomis, pozicijos derinamos. Iš principo Lietuva palaikė Komisijos iniciatyvas ir pasiūlymą dėl naujo reguliavimo.

O. Pivorienė sakė, kad šiais klausimais glaudžiai dirbama su Žemės ūkio ministerija (toliau – ŽŪM) ir kt. institucijomis, pozicija formuojama ir derinama per Lietuvos narystės ES informacinę sistemą (LINESIS).

A. Paulauskas pasidžiaugė, kad Aplinkos ministerija išgirdo mokslininkų visuomenės nuomonę, kad produktams, gautiems taikant naujus metodus, negalima tiesiogiai taikyti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/18/EB dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką nuostatų. Komisijos pasiūlymui pritarė, nes ekologiniai ūkiai yra išskirti ir tai juos turėtų tenkinti. Kaip ir anksčiau, ekologiniuose ūkiuose neturėtų būti naudojamos NGT sukurtos veislės, turėtų būti naudojamos tik natūraliai gautos veislės. **Pasiūlymas tinkamas, į jį atsižvelgta.**

A. Liorentas sakė matantis daug problemų dėl ekologinių ūkių. Jo nuomone, ekologinių ūkių padėtis bus nepalanki, jei ribojimo klausimai bus sprendžiami tik Tarybos reglamente dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklavimo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 834/2007 (toliau – Ekologinis reglamentas). Jis pasiūlė draudimo klausimus įtraukti į Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl tam tikromis naujomis genomėmis technikomis gautų augalų ir iš jų gaminamo maisto bei pašarų, kuriuo iš dalies keičiamas reglamentas (ES) 2017/625. Nepritare pasiūlymams dėl NGT 1 kategorijos sėklų žymėjimo liberalizavimo – leisti nenurodyti šios informacijos ant etiketės. Taip pat nepritare pasiūlymams NGT 1 kategorijai priskiriamas sėklas leisti naudoti ekologiniuose ūkiuose. Jo nuomone, NGT1 taip pat yra GMO, ir nesvarbu, ar genomas įterpiamas iš kito augalo, ar ne, vis tiek sukuriama naujos veislės. Pabrėžė, kad ekologiniams ūkiams svarbūs vartotojai, kurie turi teisę žinoti, kad renkasi švarų maistą, be pesticidų ir be GMO. Žymėjimas yra svarbus vartotojams, nes padeda atsekti, kur koks produktas. Prilyginus NGT 1 augalus ir produktus tradiciniais, iškilis rizika dėl atsekamumo ir jų maišymosi. Dabar ekologiniai ūkiai turi naudoti ekologines sėklas ir stengiasi tai daryti. Be to, tinkamai nereguliuojamus patentavimo teisinės bazės, iškilis didelė rizika, kad NGT gautos naujos veislės bus patentuojamos, dėl to kils ilgalaikė grėsmė laisvam sėklų prieinamumui ir naudojimui, nes sėklų platinimo ir naudojimo teisės atsidurs kelių didžiųjų korporacijų rankose, kaip jau yra atsitikę JAV ir kitose šalyse. Jau dabar viena kompanija „Corteva“ kontroliuoja didelę dalį nukleazės technologinių patentų, tad selekcinkai norėdami gauti prieigą prie technologijų turi sudaryti su jais sutartis. Taip pat iš patentų aplikacijų pastebima, kad kompanijos bando pratęsti jau esamų veislių patentus – atlikus nedideles korekcijas panaudojant crispr metodą veislę registruoja kaip naują, tada patento laikotarpis pradedamas skaičiuoti iš naujo. Dar daugiau – „Syngenta“ pradėjo patentuoti natūraliai randamus genomo polimorfizmus, kurie gali būti keičiami panaudojus ir crispr metodą – taip bandoma kontroliuoti bioįvairovę ir apriboti prieigą tradicinei selekcijai.

Pritarė tam, kad NGT gautos sėklos būtų nuo pat pradžių ženklinamos, o ribojimai apibrėžiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamente dėl tam tikromis naujomis genomėmis technikomis gautų augalų ir iš jų gaminamo maisto bei pašarų, kuriuo iš dalies keičiamas reglamentas (ES) 2017/625. Nesant šių ribojimų, nebus ekologinių ūkių produkcijos išskirtinumo, nes vartotojas nežinos, ką renkasi, todėl pasitikėjimas ekologiniais produktais sumažės.

G. Gasiūnas pasiūlė nemaišyti GMO sampratos su kitais augalais ir produktais. Jo nuomone, **Komisijos pasiūlymas geras tuo, kad neapsiriboja metodu** – yra orientuotas į galutinį produktą. Natūraliai atsirandančios augalo mutacijos turėtų būti reguliuojamos vienaip, mutacijos, kurios gali turėti poveikį aplinkai, – kitaip, ir tai būtų pripažįstama kaip GMO.

Išvada: Negalima skirtingai reguliuoti tų pačių dalykų.

Pabrėžė, kad šiuolaikiniai genomo sekoskaitos metodai leidžia nuskaityti augalo genomą, todėl galima lengvai patikrinti, kokios mutacijos įvestos – tiek tikslinės mutagenezės, tiek tradicinės mutagenezės metodais. GMO lieka kaip atskira kategorija, jei naudojant tikslinę mutagenę įvedamas transgenas ir dėl to galimi didesni pokyčiai, kurie gali turėti įtakos aplinkai. Tokiu atveju tai būtų priskiriama GMO.

Netiesa, kad sėklų verslas, jei bus nustatytas reguliavimas, susikoncentruos didžiosiose korporacijose, juk Komisijos reguliavimo tikslas ir yra sumažinti reikalavimus, kad būtų galima lengviau paleisti produktus į rinką, kad šis procesas kainuotų mažiau ir kad tai galėtų daryti mažesnės įmonės. Dabar paleisti GMO į rinką labai brangu, tuo gali užsiimti tik didžiosios korporacijos. Reguliavimo nuostatų aiškus reglamentavimas palengvintų naujų įmonių atėjimą. Pritarė, kad patentavimo problema išlieka.

D. Ruščiauskienė pritarė Komisijos pasiūlymui, nes tai svarbu žemės ūkio ateičiai, būtų naudinga tiek žemdirbiams, tiek pramonei, tiek perdirbėjams, tiek eksportui. Sakė, kad dabar susiduriama su problemomis – augalų ligomis, derlingumu ir pan. NGT – tai ateitis, ji galėtų būti greitesnė. **Baimės yra tik dėl ženklavimo, ženklinimas turi būti reglamentuotas ir NGT kategorijos turi būti atskirtos.** Europinės pašarų gamintojų federacijos nariai palaiko kitų šalių poziciją šiuo klausimu. Tai ateities, geros ateities klausimas, tai nėra tikras GMO, baimintis dėl to nereikėtų. Išskirtinis GMO ženklavimas gąsdintų vartotojus, todėl reikėtų pagalvoti, kaip tai padaryti kitaip, negąsdinant vartotojo.

Pridūrė, kad rytoj Seime, Kaimo reikalų komitete, vyks posėdis, jame dalyvaus Aplinkos ministerijos, Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos (toliau – VMVT), ŽŪM specialistai ir bus išsakyta bendra nuomonė dėl Komisijos pasiūlymo.

K. Šetkus sutiko, kad globali situacija nedėkinga, kad turėtume būti lankstesni, tačiau girdime ir ekologinių ūkių lūkesčius, todėl paprašė ŽŪM pozicijos dėl ekologinių ūkių, kuriems ŽŪM taip pat atstovauja.

N. Guseva pasiūlė vadovautis pirmine Komisijos pozicija, nes dabar ekologiniams ūkiams atstovaujantis asmuo kalba apie įvairius variantus, siūlomus suinteresuotų pusių, bet kol kas tai yra tik pasiūlymai. Pirminiame Komisijos pasiūlyme draudimai yra.

Pridūrė, kad abejojama dėl draudimo aspektų, ar jie turi būti Europos Parlamento ir Tarybos reglamente dėl tam tikromis naujomis genominiemis technikomis gautų augalų ir iš jų gaminamo maisto bei pašarų, kuriuo iš dalies keičiamas reglamentas (ES) 2017/625, o ne Ekologiniame reglamente, nes Komisijos pasiūlyme yra nuoroda į Ekologinį reglamentą. Klausimas – ar liekame prie dabartinės Komisijos formuluotės, ar siūlome formuluoti konkretų draudimą Europos Parlamento ir Tarybos reglamente dėl tam tikromis naujomis genominiemis technikomis gautų augalų ir iš jų gaminamo maisto bei pašarų, kuriuo iš dalies keičiamas reglamentas (ES) 2017/625, kuris būtų tinkamas. Reikia apsispręsti.

A. Liorentas pritarė *status quo* pozicijai, kad ekologiniai ūkiai ir vartotojai būtų apsaugoti, todėl **ekologinius ūkius tenkina pirminis Komisijos tekstas.** Netenkina liberalesnis variantas.

G. Brazauskas pasiūlė svarstyti tik tai, ką oficialiai pateikė Komisija. Pozicija – iš esmės **palaiko Komisijos pasiūlymą, bet turi daug techninių klausimų:**

Pirma – lietuviškas tekstas yra netikslus, iškraipoma esmė, todėl pasiūlė vadovautis originaliu tekstu. Pavyzdžiui, 1 priedo 3 punktą „...does not interrupt an endogenous gene“ verčiamas taip: „netrikdyti endogeninio geno veikimo“, o tai jau kita prasmė, veikimo angliškame tekste nėra.

Dėl 20 genetinių modifikacijų (kodėl 20?) yra visokių paaiškinimų – kad remiamasi mokslinė literatūra, bet greičiausiai pasiūlyta remiantis modelinio augalo baltažiedžio vairo genomu. Šis genomas vienas mažiausių – 100 megabazių, o kviečių genomas – 17 mlrd. **Prilyginimas vieno augalo genomo skaičiui netinkamas ir nepagrįstas mokslininkų nuomone.** 20 mutacijų gali atsitiktinai atsirasti kiekvieno augalo mažuose genomuose.

Antra – pagal reguliavimą NGT1, jei įvykdome minėtus reikalavimus, šiai kategorijai priskirti augalai prilyginami įprastiniams augalams, tad neaišku, ar ženklintas galioja tik sėklai, ar produktas neturėtų būti ženklintas?

O. Pivorienė patikslino, kad ženklintas galiotų NGT1 **sėkloms ir dauginamajai medžiagai (ne produktui)**.

Trečia – tarkim, gavome du NGT1 augalus, kiekvienas turi po 20 modifikacijų, jie tarpusavyje kryžminasi, ir jeigu jie teisiškai laikomi įprastiniais/tradiciniais augalais, tai tokiu būdu gautas augalas irgi turėtų būti laikomas įprastiniu/tradiciniu, net ir turintis daugiau nei 20 modifikacijų.

O. Pivorienė patikslino, kad, pagal Komisijos išaiškinimą, turintis daugiau nei 20 modifikacijų augalas laikomas NGT2.

T. Guseva atkreipė dėmesį, kad čia jau palikuonių klausimas ir kad dabar pirmininkaujanti šalis siūlo papildyti rečitalius, siekiant aiškumo šiuo klausimu. Dėl to dar vyks diskusijos.

G. Brazauskas paminėjo, kad rinkoje atsiranda augalų, kurie gali tarpusavyje kryžmintis, ir „jie nedetektuojami, nes modifikacijos, tokios kaip įprastinės, nesiskiria nuo įprastinių“, todėl būtų nelogiška juos laikyti NGT2.

Dėl 1 priedo 3 p. – vertimo netikslumas, lietuviškas vertimas neatitinka angliško teksto, turi būti verčiama – endogeninio geno įterpimas, o tada kyla klausimas, ar tai yra funkcijos, ar sekos sutrikdymas. **To reikėtų užklausti Komisijos.**

Jo nuomone, visas reguliavimas – apie 1 priedą, todėl 2 priedą pasiūlė išimti. Išimtys taikomos tik 1 priedui, visa kita lieka GMO, kaip yra dabar. (**Odeta** papildė, kad 2 priedas yra šiek tiek adaptuotas).

1 priedas – sekos panašumas „sharing sequence similarity“ neparašyta, kokio tikslumo panašumas „similarity“ gali būti, pvz.. nuo 10 proc. (**Odeta** papildė, kad šis klausimas iškeltas VN, bet išaiškinimo Komisija dar nepateikė).

A. Klimavičiaus paklausė, ar nereikėtų paklausimo Komisijai formuoti taip, kad rezultatas ir atsakymas būtų priimtinas Lietuvai, pavyzdžiui, nurodant konkrečius skaičius, pavyzdžiui, nuo 90 proc. ir pan.

R. Meškys paprieštaravo pasiūlymui nurodyti konkretų skaičių, nes dabar reglamentuojančiuose teisės aktuose nurodyta, kad panašumas į natūralų virsmą vertinamas, tad to vertinimo metu ir galima atsakyti, ar labai panašu, t. y. – atitinka vertinimo kriterijus ar ne. Gal tai bus 89 ar 90 proc., šiandien to nepasakysim.

G. Gasiūnas pristatė, iš kur atsirado **20 nukleotidų genetinių pokyčių** nuostata: buvo nagrinėta mokslinė literatūra, kiek tradicinės mutagenozės būdu, veikiant mutagenais ar švitinant sėklas, atsiranda mutacijų, keliose vietose, ir apskaičiavo, kad vidurkis yra 31 viename augale visose nagrinėtose publikacijose, kur sekoskaitos metodu nuskaityti pilni genomai. Šis skaičius buvo sumažintas iki 20 nuleidžiant karteles, nes natūraliai neįvyksta taip, kad atsirinktų dvi ar daugiau naudingos modifikacijos, todėl bijoma, kad padidinus šį skaičių, atsirastų daugiau naudingų tikslinių kombinacijų, kurių natūraliai negalėtų būti. Taip atsirado šis apribojimas. 20 modifikacijų palikta dėl to, kad mutagenozė gali būti nevisiškai tiksli, modifikacija gali atsirasti ir kitose vietose. Tokiu atveju toleruojami keli sekos nukrypimai „*off target*“.

G. Gasiūnas paklausė dėl modifikacijų interpretavimo. Dėl vieno ar daugiau išsistinių pakeitimų viskas aišku, bet neaišku, kaip bus traktuojama, jei bus pakeisti 2 nukleotidai, atskirti per vieną nepakeistą, – kaip bus traktuojama ar kaip viena, ar kaip dvi modifikacijos. Priminė, kad augalų veislėms sukurti naudojamas bazių redagavimo metodas, kuris leidžia pakeisti 1 nukleotidą tikslingai, kiti patobulinti metodai, kaip pagrindinis redagavimo (angl. „Prime editing“) metodas, kuris leidžia tiksliai pakeisti kelis nukleotidus.

Paklausė, ar aišku, kokius reikės pateikti dokumentus kreipiantis dėl NGT1. (**Odeta** atsakė, kad dar nėra išsamios tvarkos, Komisija atsakys vėliau. Per įgyvendinamuosius teisės aktus bus pateiktos detalės dėl monitoringo ir dėl rizikos aplinkai vertinimo).

Atsakydamas į nuogąstavimus dėl ekologinės žemdirbystės, pažymėjo, kad ūkininkai turi teisę nesirinkti NGT, bet ar norima visai uždrausti naudoti GMO? Paaiškino, kad jei nenaudoja-

mos cheminės priemonės (pesticidai, trąšos), reikia ieškoti genetinio atsparumo priemonių. Pridūrė, kad NGN 1 kategorijos produktai būtų naudingi ir ekologiniams ūkiams.

A. Klimavičius paprašė populiariai paaiškinti, kas yra tradiciniai veislių gavimo metodai, juk svarbu galutinis rezultatas – užtikrintas genetinis paveldimumas. Kas tas yra tradicinis veislių kūrimo metodas, užtikrinantis stabilumą ir paveldimumą?

R. Meškys pasakė, kad stabilumas čia nesusijęs.

V. Ruzgas paaiškino, kad sukūrus naują veislę ji turi išlaikyti du egzaminus: vertinant jos ekonominį naudingumą ir genetinį originalumą. Specializuoti centrai daro testą, kurio metu įvertinamas augalo **išskirtinumas, vienodumas, stabilumas**. Tai pasiekama savidulkams augalais 7 ar 8 kartoj, jei tai daroma biotechnologiniais metodais, galima pasiekti greičiau, pvz., sekančioj kartoj nereikia 8 metų stabilizavimo, užtenka 5 ar 6 metų. Jei viena veislė kryžminama su kita, gaunama selekcininko veislė. Jei tai yra genetinė inžinerija, mutagenezė ar kita, reikia atsiklausti pradinės veislės savininko. Norint registruoti veislę pagal 2100/94 Tarybos reglamentą dėl augalų veislių teisinės apsaugos Bendrijoje, užtenka vieno aprašomo požymio, pavyzdžiui, kvietys turi vaškinį apnašą, pakeiti apvalkalą ir jau gaunama nauja veislė, pavyzdžiui, vietoj 3 balų vertinama 9 balais. Tačiau norint ją patentuoti kaip naują veislę, reikia atsiklausti pradinio veislės selekcininko.

A. Klimavičius paklausė, kaip sukurti atsparias veisles per vieną vegetacijos laikotarpį. Pavyzdžiui, mokslininkas per mėnesį iškarpo genus, keliančius pavojų, ir sukuria naują veislę per vieną vegetaciją. Turime tokį rezultatą, kur čia blogis?

G. Brazauskas pacitavo 2001/18/EB direktyvos GMO apibrėžimą: leistini metodai sukurti iki 2001 metų ir turintys saugią naudojimo istoriją.

R. Meškys pabrėžė, kad yra skirtumas tarp atradimo ir išradimo – tradicinės veislės kuriamos atsitiktinai, genetika čia atsitiktinė, selekcininko užduotis atsirinkti, kas jam tinka, jis netyrinėja, nežiūri, kas pakeista, netiria genomo sekos, stebi tik kelis požymius. Šiuo atveju tiksliai žinoma, kas daroma taikant NGT metodą, ir bus tiksliai atlikta bei parašyta, kur pakeista. Galima sukurti dabartinę veislę iš senos naudojant naujus instrumentus ir gauti identišką veislę, tačiau tradiciniu būdu gautos veislės nereikės žymėti, o sukurtą naudojant NGT reikia žymėti. Daiktai yra tapatūs, todėl **teisinės logikos nėra**.

A. Paulauskas atkreipė dėmesį, kad kai GMO direktyva buvo rengiama buvo pasakyta, kad GMO, tai natūraliai gamtoje neegzistuojantys metodai, kadangi tuo metu NGT nebuvo, todėl jie nelaikomi natūraliai gamtoje egzistuojančiais metodais.

R. Meškys pastebėjo, kad naujos taisyklės gerai, nes jose aprašytas produktas.

E. Pranauskas pritarė Europos žemės ūkio organizacijų susivienijimo COPA (profesionalių žemės ūkio organizacijų komiteto) ir COGECA (Generalinės žemės ūkio kooperatyvų konfederacijos) pozicijai, kuri atitinka grūdų perdirbėjų poziciją. Pritarė šiam metodui, bet abejojo dėl patentavimo dalykų. Sakė, kad jei tai natūraliai gamtoje esanti medžiaga, jos perkėlimas sukurs teisinių autorinių pasekmių, tam pritarė ir neprieštaravo. Prieštaravo, jei braškė kryžminama su plekšne ar laiša. Dabar imame iš bulvės tą pačią genetinę medžiagą, panaudojame kitai bulvei ar imame kviečio genomą ir kryžminame su kitu kviečiu, tai vartotojas dėl to turėtų būti ramus. Todėl mano, kad sprendimus turi priimti ne politikai, o mokslininkai.

A. Klimavičius pasakė, kad sprendimus priims politikai, todėl visi ir sukviesti, kad jų nuomonę, pozicijas ir argumentus išgirstų sprendimų priėmėjai.

Paklausė dėl stabilumo požymio, kaip jis turi būti užtvirtintas, kodėl negali būti kuriamos ekologiniams ūkiams daugiau derliaus duodančios ir mažiau vandens reikalaujančios veislės.

A. Liorentas įžvelgė grėsmes, kad augalų veislių nuosavybės teisės su puikiomis savybėmis koncentruosis vienoje rankose tai rodo patirtis. Ekologiniai ūkiai nenori priklausyti nuo veislių, kurių nuosavybės teisės priklauso stambioms korporacijoms, be to, kitų šalių patirtis rodo, kiek negerų dalykų pridaryta, tai nesuderinama su nuo lauko iki stalo strategija. Kai bus sukurtos veislės, kurias galima bus naudoti ekologiniams ūkiams, sėklų pasiūla ir senųjų veislių pasirinkimas sumažės.

A. Klimavičius pastebėjo, kad Europos Teisingumo teismo nuomone, sukurtiems naujiems objektams privaloma taikyti GMO direktyvas, nebent jos būtų pakeistos ir sukurtas kitas reguliavimas. Dabar įveikti GMO barjerą gali tik stambios korporacijos. Jei tas barjeras būtų supaprastintas – būtų orientuojamasi ne į metodą, o į produktą, atsirastų galimybė mažiems žaidėjams (mokslininkų grupėms) spręsti su rinkos koncentravimusi susijusias problemas, tiekti rinkai ir įvairesnių veislių.

A. Liorentas pasikartojė, kad JAV pavyzdys rodo, kad 90 proc. visų sėklų verslo sukonzentruota 4 korporacijų rankose.

A. Paulauskas pasiūlė aptarti kitą labai svarbų klausimą. Jo nuomone, pagrindinė problema prieš pora metų buvo **rizikos aplinkai ir žmogaus sveikatai vertinimas**. Prieš kelis metus buvo iškeltas klausimas, kaip bus su rizikų vertinimu, jei paleisim tuos metodus laisvai naudoti, dabartiniame **Komisijos pasiūlyme rizikos vertinimas numatytas, dėl kurio paaiškinimai bus dar pateikti papildomai, todėl reikėtų šiam siūlymui pritarti**.

Pabrėžė, kad labai svarbu, kad mokslininkų nuomonė dėl to, kad tos dvi grupės (NGT kategorijos) turi būti išskirtos, kas atitinka ir mokslinius pagrindus, išgirsta. Yra tam tikrų niuansų dėl teksto vertimo, kuriuos minėjo mokslininkas R. Brazauskas, bet iš principo dabartiniam variantui galima pritarti.

A. Liorentas pasakė, kad svarbūs skirtumai dėl terminologijos. Ekologinė bendruomenė skiria seną ir naują GMO. Dabar bandoma įvesti naują pavadinimą, NGT – tarsi kažkas kita, bet tai vis tiek GMO. Vartotojai tą dalyką mato kaip GMO. Aišku, galima bandyti legitimuoti, kad tai ne GMO, bet turime terminologijos takoskyrą, dėl to kyla daug niuansų.

A. Klimavičius paantrino, kad senosios veislės realiai yra GMO. Genetiškai jos yra užfiksuotos po modifikacijų, kurios gautos dirbtiniais metodais ar kryžminimo būdu, naudinga modifikacija pastebėta, išgryninta ir užfiksuota. Tai vis tiek yra GMO.

G. Gasiūnas – esmė tame, kad naudojant naujas genomines technikas, mutacijos įvedamos ląstelės lygiu, tai yra mechanizmas, panašus į tradicinę mutagenę. Pirmiausia tikslinėje vietoje yra pažeidžiama DNR ir toje vietoje ji ištaisoma natūraliai – reparacijos, kuri yra kiekvienoje ląstelėje. Visos mutacijos galiausiai įvedamos natūralių procesų pagalba. Palaikytų atskyrimą dėl transgeninių organizmų, kurių negalima gauti natūraliai ir kurie gali kelti didesnius pavojus dėl naujų savybių atsiradimo.

G. Brazauskas pasiūlė grįžti prie teksto – tekste yra draudimas ekologiniuose ūkiuose auginti ir žymėti sėklas (svarstyti oficialų pasiūlymą).

R. Valatkevičius pasigedo aiškumo dėl teisėkūros veikimo. Pasakė, kad šis pasiūlymas svarstomas įprastu teisėkūrai procedūriniu būdu. Oficialų tekstą Komisija pateikė liepos mėn., jis dar svarstomas, todėl pasiūlymai leisti NGT1 naudoti ekologiniuose ūkiuose dar nieko nereiškia. Kai turėsime Komisijos pasiūlymą, ES Tarybos mandatą ir Parlamento pasiūlymus, vyks trilogas ir paaiškės galutinis tekstas.

E. Pranauskas pabrėžė, kad nauji genetiniai metodai iš esmės atitinka tradicinius. Iškėlė klausimą, ar gali du mokslininkai gauti identišką produktą taikydami skirtingus metodus – vienas konservatyvų, kitas – inovatyvų, t. y. iškirpdamas ar įterpdamas; kaip juos vadinti – produktu A (tradiciniu būdu) ir produktu B (inovatyviu būdu)?

Jie tapatūs, tačiau vienas gali būti patentuotas, o kitas ne. Kaip patentuoti skirtingus produktus, nors jie tapatūs (**R. Meškys**).

A. Paulauskas supažindino su GMO priešistore: 2000 m. ES nenorėdama įsileisti JAV produktų, įvedė terminą „GMO“, iki tol vartotas terminas „transgeniniai organizmai“, tikslas buvo apsaugoti rinką. Iki tol buvo tikslesnis ir teisingesnis įvardijimas: *trans* – svetimas, *cist* – tos pačios rūšies viduje. Teisėkūroje pasakyta GMO, išskyrus žmogų, kurio genetinė medžiaga pakeista metodais, kurie gamtoje negali vykti natūraliai.

R. Meškys pasakė nuomonę dėl patentavimo – jis galimas, kai tikslingai kuri produktą, randi technologinį sprendinį, tada jį patentuoji. Skirtumas tas, kad jei atsitiktinai radai, tai – atradimas, jei sukūrei – išradimas. Patentavimas neprieštarauja Komisijos pasiūlymui. Keliami

problema dėl koncentravimo ūkio ar pramonės rankose – jau kitas dalykas. Šie procesai turi būti valdomi politiniais sprendimais.

A. Liorentas pabrėžė, kad giname savo sektorių dėl prieinamumo prie senų veislių ir jų išsaugojimo.

R. Meškys pridūrė, kad yra kooperacijos elementas, galima saugoti veisles kooperuojantis, kuo įvairesni augalai, tuo daugiau naudos bus visiems.

E. Liorentas pritarė, kad teisinga skirti premiją tam, kuris sukuria produktą, tačiau kai viskas susikoncentruoja į kelių korporacijų rankas – negerai: jos švarių sėklų nepardavinėja, o dengtos specialia danga ar kitaip apdorotos sėklos ekologiniams ūkiams netinka.

A. Klimavičius iškėlė klausimą dėl galimai nevienodų VN kompetencijų šioje srityje, jei viena VN, pavyzdžiui, Kipras ar Malta, patvirtins, kad produktas yra NGT1, jei bus toks teisinis reguliavimas, kitos ES šalys turės pripažinti, kad jis NGT1, ar turėtume įžvalgų šiuo klausimu? Ar bus gerai, kad taip veiks.

E. Pranauskas pasakė, kad visa Europos Sąjunga (toliau – ES) dirba pagal vieną 2100/94 Tarybos reglamentą dėl augalų veislių teisinės apsaugos Bendrijoje, todėl visur visiems taisyklės vienodos, visos veislės registruojamos laikantis tų pačių procedūrų. Lietuvoje tai atlieka Valstybinė augalininkystės tarnyba prie ŽŪM, ir visoje ES yra tos pačios registravimo procedūros. Skirtingai nei JAV, kur veisles kuria kiekvienas universitetas.

N. Guseva patikslino, kad jei kuri nors VN priims sprendimą, kad augalas NGT1, ir visa ES privalės priimti tą sprendimą. Klausimas, ar kompetencijos pakankamos įvertinti atitiktį kriterijams.

A. Paulauskas paklausė, ar turima omenyje, kad 2010–2011 metais kiekvienai ES valstybei buvo suteikta teisė priimti sprendimą dėl GMO veislių naudojimo žemės ūkyje?

A. Klimavičius pastebėjo, kad prie to gali privesti jei per greitai kažkas priima sprendimą dėl NGT1, ir teisinio reguliavimo kartelė nusileidžia žemiau. Blogi pavyzdžiai, kai kažkas priima sprendimą, kad tai NGT1, ir kiti turi tam akiai pritarti.

R. Brazauskas pasikartojė, kad dėl to pradžioje ir buvo klausiama, kokių dokumentų reikia norint įrodyti, kad produktas yra NGT1. Kokie įrodymai turi būti pateikiami ir kad visiems būtų taikoma vienoda tvarka ir reikalavimai.

A. Klimavičius iškėlė klausimą, kokius įrodymus reikės pateikti norint įrodyti, kad visos VN taiko tuos pačius įrodinėjimo metodus.

R. Meškys paaiškino, kad 1 priede formaliai (užslėpta forma) nurodyta, kas turės būti pateikta. Jei nori įrodyti, kad ne daugiau kaip 20 pakeitimų/modifikacijų, reikės pateikti genomo seką.

A. Paulauskas sudvejojo, kad nebūtų taip, kad Lietuva dėl draudimo visada yra atsargumo zonoje, ir paklausė, ar pritariama pozicijai, kad reguliavimo ir atpažinimo metodai yra pakankami, jei nebus išaiškinimo. Šis klausimas skirtas Seimo Kaimo reikalų komitetui (toliau – KRK), kokioje pozicijoje Lietuva bus, reikėtų į tai atkreipti dėmesį.

K. Šetkus pažymėjo, kad dėl to pozicijoje ir yra saugikliai „pritariame, bet atkreipiame dėmesį“ ir kad negalime garantuoti, kad nebus piktnaudžiaujama.

N. Guseva atkreipė visų dėmesį, kad dabartiniame pasiūlyme NGT2 prilyginama GMO, bet VN nepaliekama teisė spręsti dėl tam tikro augalo auginimo draudimo savo teritorijoje, kaip yra GMO atžvilgiu, nors NGT 2 ir prilyginama GMO, **kitas dalykas** – kontrolės problemos, kai numatytos tam tikros išlygos dėl tyrimo metodo ir dėl monitoringo, bet Komisija dar nepateikė aprašo, kokios išlygos gali būti, todėl dabar sunku įvertinti, ar bus įmanoma sukontroliuoti tuos augalus, dėl kurių nebus pateikta tyrimo metodo. Iškėlė klausimą, ar nereikėtų pasiūlyti, kad būtų gražinta teisė VN drausti auginti tam tikrus augalus savo teritorijoje dėl NGT2, pridūrė, kad vis dar yra klausimų dėl jų kontrolės.

R. Grigaitė pritarė prieš tai išsakytai ŽŪM nuomonei, kad jai, kaip atstovaujančiai kontrolę vykdančiai institucijai, kelia susirūpinimą jei NGT2 kategorijai būtų palikta nuostata dėl monitoringo kaip yra dabar „metodai, jei jie yra įmanomi“, kas leidžia suprasti, kad jiems gali ir

nebūti monitoringo, ar kontrolės metodo, dėl ko ateityje kils problemų, jei reikės vykdyti stebėseną.

E. Almantas pasidomėjo, ar rizika turės būti vertinta pripažinus NGT2, jeigu rizika bus lygi nuliui.

A. Paulauskas atsakė, kad rizika turės būti įvertinta konkrečioje vietoje, konkrečiam regionui, konkrečioje šalyje, konkrečiu atveju.

E. Pranauskas paklausė, ar kai bus įvertinta rizika, ar bus einama per ūkius ir gaudoma?

R. Grigaitė paklausė, ar jei nėra nustatymo metodų, ar bus galimybė nustatyti NGT2? Ji nemato įrankių atsekamumui.

O. Pivorienė pasakė, kad Komisija atsakydama į šiuos neaiškius klausimus, parengs įgyvendinamuosius teisės aktus.

G. Brazauskas nuomone galimybė drausti auginti NGT2 augalus savo teritorijoje, (angl. „opt out“) opcija taip pat pavojinga. Nuolat teigti, kad rizikos nėra tai neįprasta tradicija.

R. Grigaitė dar kartą išsakė nuogąstavimus, kad VN lieka be kontrolės įrankių. Pabrėžė, kad labai svarbu NGT2 turėti stebėsenos ir atsekamumo tyrimo metodus. NGT2 atpažinti būtini tam tikri žymenys. Teisės akte parašytas teiginys „metodai, jei jie yra įmanomi“ palieka vietos interpretacijai.

G. Gasiūnas nurodė skirtumą, kad NGT 1 kategorijos augalų nebus galima atskirti, o NGT 2 kategorijos augalai turės žymenis – įterptą ilgesnę seką, kurią galima aptikti.

R. Meškys pažymėjo, kad jei sekos neįmanoma aptikti, vadinasi, tai gauta natūraliu būdu.

N. Guseva pridūrė, kad tuomet gal reikėtų kalbėti, kad paraiškos dėl NGT2 kategorijos produktų, kurie neturės nustatymo tyrimo metodų, neturėtų būti nagrinėjamos ir priimamos.

4. Kiti klausimai.

NUTARTA:

1. Komisijos pasiūlymas yra aktualus Lietuvai. Perėjimas prie proporcingo, labiau produktais grįsto reguliavimo įvertinant kiekvieną atvejį atskirai yra svarbus žingsnis į priekį sprendžiant klimato kaitos, biologinės įvairovės nykimo, aplinkos taršos problemas ir įgyvendinant ES biologinės įvairovės strategijos, strategijos „nuo ūkio iki stalo“ ir Europos žaliojo kurso tvarumo tikslus.

2. Formuojant Lietuvos poziciją, svarbu atkreipti dėmesį į šiuos pasiūlymo aspektus:

2.1. mokslinius kriterijus dėl 20 genetinių modifikacijų ribos (pasiūlymo 1 priedas);

2.2. kontrolės, atsekamumo ir sambūvio reikalavimų įgyvendinamumą (NGT2, kai nebus reikalaujama NGT augalo nustatymo tyrimo metodų ir monitoringo; turėti pasirinkimo galimybę drausti auginti NGT2 augalus savo teritorijoje (angl. „opt out“)).

2.3. įgyvendinamuosius aktus, kuriuose bus nurodytos rizikos aplinkai vertinimo, kontrolės (aptikimo metodo), stebėsenos (monitoringo plano teikimo), pranešimų teikimo taisyklės;

2.4. ekologinio ūkininkavimo apsauga;

2.5. NGT augalų ir jų produktų patentavimą.

3. Pateikti pastabas ar komentarus vertėjams dėl Komisijos pasiūlymo vertimo į lietuvių kalbą.

4. Pateikti posėdžio metu išsakytą nuomonę ir pasiūlymus dėl techninių klausimų su argumentais el. paštu odeta.pivoriene@am.lt iš karto po šio posėdžio. Jie bus panaudoti pristatant 2023-10-25 d. poziciją Seimo KRK.

PRIDEDAMAS. Pranešimas apie NGT pasiūlymą, 13 lapų.

Posėdžio pirmininkas

Kęstutis Šetkus

Posėdžio sekretorė

Virginija Kalesinskiene

Pasiūlymas dėl EP ir Tarybos reglamento dėl tam tikrais naujais genominiiais metodais (NGM) gautų augalų ir iš jų gaminamo maisto bei pašarų, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2017/625 (pasiūlymas)

- Esamas reguliavimas, sprendimai ir vykdytos iniciatyvos
- Politikos tikslai
- Europos Komisijos pasiūlymas
- Lietuvos pozicija

Esamas reguliavimas, sprendimai ir vykdytos iniciatyvos

2018-07-25	Europos Teisingumo Teismas	Byla C-528/16	Į 2001/18/EB direktyvos taikymo sritį patenka augalai, gauti naujais mutagenezės metodais ar būdais
2019-11-08	ES Vadovų Taryba	Suteiktas mandatas Europos Komisijai	iki 2021 m. balandžio 30 d. pateikti tyrimą dėl NGM statuso pagal Sąjungos teisę, atsižvelgiant į Teismo sprendimą, o jei būtų tikslinga, atsižvelgiant į to tyrimo rezultatus, taip pat pateikti pasiūlymą (kartu su poveikio vertinimu)
2021-04-29	Europos Komisija	Atliktas tyrimas ir parengta poveikio vertinimo studija	Išvada, kad ES GMO teisės aktai nebeatitinka tikslo ir nėra atsižvelgti į mokslo ir technologijų pažangą. GMO teisės aktus sunku įgyvendinti / taikyti augalams ir jų produktams, gautiems tikslinės mutagenezės ir cisgenezės metodais. Be to, tai apsunkina kurti inovatyvius ir naudingus produktus kurie galėtų prisidėti prie maisto saugos ir žemės ūkio maisto grandinės bei tvarumo tikslų

ES vykdytos iniciatyvos

2022-04-28 – 2022-07-22	Europos Komisija	Organizuotos viešosios konsultacijos dėl augalų, sukurtų naudojant NGM – tikslinę mutagenezę ir cisgenezę, teisės aktų poveikio vertinimo studijos	79 % visų respondentų manė, kad galiojančios GMO teisės aktų nuostatos nėra tinkamos reguliuoti NGM augalus. 61 % visų respondentų pritarė kitokiai rizikos vertinimo metodikai, nei yra taikoma dabar
2022-07-06 – 2022 -08-24	Europos Komisija	Organizuotos tikslinės apklausos klausimynas dėl NGM poveikio vertinimo	
2022	Europos maisto saugos tarnyba	Mokslinės nuomonės dėl NGM rizikos vertinimo procedūros taikymo ir siūlomų NGM kriterijų naudojimo atliekant rizikos vertinimą	Tikslinės mutagenezės ar cisgenezės keliamo specifinio pavojaus žmonių ir gyvūnų sveikatai bei aplinkai nėra. EMST 2012 m. išvados lieka galioti, NGM augalams iš dalies taikytinos ir pakankamos. Vertinimas atliekamas kiekvienu konkrečiu atveju

ES vykdytos iniciatyvos

- 2023 m. liepos 5 d. Europos Komisija pristatė teisėkūros iniciatyvą – pasiūlymą
- Pasiūlymu siekiama sudaryti sąlygas ES žemės ūkio maisto produktų sektoriui prisidėti prie Europos žaliojo kurso, „Nuo ūkio iki stalo“ ir Biologinės įvairovės strategijų tvarumo tikslų ir inovacijų taip sustiprinti sektoriaus konkurencingumą, kartu išlaikant aukštą žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos lygį.

EK pasiūlymas

- Pasauliniu mastu NGM augalai yra sparčiai kuriami. Atliekami įvairūs NGM augalų tyrimai, pvz., dėl didesnio derlingumo, atsparumo kenkėjams, ligoms, aplinkos ir klimato kaitos poveikiui / stresui mažinti, geresnio maistinių medžiagų ir vandens įsisavinimo, pagerintų kokybės charakteristikų
- Tikimasi, kad NGM augalai gali padėti sprendžiant dabartinės žemės ūkio ir maisto produktų sistemos problemas. Europos žaliojo kurso strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ nauji metodai, įskaitant biotechnologijas, kurie yra saugūs vartotojams ir aplinkai bei teikia naudos visai visuomenei, konkrečiai įvardijami kaip galima priemonė didinti žemės ūkio ir maisto produktų sistemų tvarumą ir prisidėti prie apsirūpinimo maistu saugumo užtikrinimo

Politikos tikslai

ES žaliasis kursas

ES klimato teisės aktas

ES strateginė
autonomija

ES maisto sauga

ES Bioekonomikos strategija

ES strategija „Nuo lauko iki stalo“

EK pasiūlymas

Kas yra NGM ir kuo jie skiriasi nuo GMO?

- Pasiūlymo taikymo sritis neapima visų NGM, tik tikslią mutagenezę ir cisgenezę, įskaitant intragenezę
- Šie metodai naudojami esamiems organizmo genams redaguoti labai tiksliai ir neįterpiant jokios svetimos genetinės medžiagos, t.y. augalai negali perduoti „svetimos DNR“ kitiems augalams, o iš jų gauti produktai negali būti atskirti nuo kitų įprastais metodais gautų produktų
- GMO atveju, gali būti atliekamos modifikacijos su tarpusavyje nesikryžminančiomis rūšimis, todėl įterptą svetimą DNR galima nustatyti analitiniais metodais
- Taikant šiuos naujus metodus galima tikslingiau ir tiksliau modifikuoti genomą nei taikant įprastinę selekciją ar tradicinius GMO metodus. Taip pat tokios modifikacijos gali natūraliai atsirasti gamtoje, o tokiais genomo pakitimais pasižyminčios augalų veislės gali būti išvestos ir tradiciniais selekcijos metodais

EK pasiūlymo pagrindinės nuostatos

- Pasiūlymas taikomas augalams ir iš jų pagamintiems produktams, netaikomas mikroorganizmams, grybams ir gyvūnams
- Pasiūlyme reglamentuojamos dvi skirtingos NGM augalų kategorijos
- 1 kategorija – tai augalai, kurie po vertinimo pagal pasiūlyme nustatytus kriterijus gali būti prilyginti tradiciniams augalams (tokie, kurie galėtų atsirasti natūraliai arba būti išvesti tradiciniais veisimo metodais)
- 2 kategorija – visi kiti NGM augalai, kurie nepatenka į 1 kategoriją
- Pasiūlyme numatyta, kad apgalvotam NGM augalų išleidimui į aplinką bandymo tikslais ir tiekimui rinkai taikoma viena iš dviejų procedūrų: pranešimas siekiant nustatyti lygiavertiškumą įprastiniams produktams arba leidimas pagal 2001/18 direktyvą / 1829/2003 reglamentą

EK pasiūlymo pagrindinės nuostatos

- Numatyta pranešimo procedūra, skirta patikrinti, ar produktai, gauti tikslinės mutagenezės arba cisgenezės būdu, taip pat gali atsirasti natūraliai arba įprastinės selekcijos būdu, remiantis I priedo kriterijais
- 1 kategorijos NGM augalams netaikomi GMO teisės aktų reikalavimai, jiems taikomos tokios pačios nuostatos kaip ir įprastiniams produktams
- 1 kategorijos augalai bus skelbiami duomenų bazėje viešai. Sėklos ir augalų dauginamoji medžiaga bus pažymėta kaip 1 kategorijos NGM ir šis statusas bus nurodytas bendruosiuose augalų veislių kataloguose

EK pasiūlymo pagrindinės nuostatos

- **2 kategorijos NGM augalai prilyginami** GMO su sudėtingesnėmis modifikacijomis, tačiau su sąlyga, kad jose nėra „svetimos DNR“. Ši kategorija patenka į šiuo metu galiojančių GMO teisės aktų taikymo sritį su aptikimo metodų, rizikos vertinimo ir monitoringo plano adaptuotais reikalavimais:

2001/18/EB direktyvos 6 strp. pranešimo turinys, nauja nuostata yra b punkte apie NGM specifiką; d punkte adaptuoti reikalavimai rizikos aplinkai vertinti, kurie bus aprašyti įgyvendinamame akte

2001/18/EB direktyvos 13 strp. pranešimo turinys, susijęs su Direktyvos C dalimi (naujas d punktas apie NGM specifiką, e punktas apie adaptuotą rizikos aplinkai vertinimą, h punktas – nereikia reikalauti monitoringo kiekvienoje paraiškoje, apie tai detaliau bus įgyvendinimo akte; l punktas – nereikalaujama metodo, kai jis neegzistuoja)

Specialios monitoringo nuostatos (2001/18/EB direktyvos 17 str. nebus taikomas tam tikrais atvejais, apie tai detaliau bus įgyvendinamame akte)

EK pasiūlymo pagrindinės nuostatos

- Nors 2 kategorijos NGM augalai privalo būti ženklinami kaip GMO, tačiau jų etiketėse gali būti informacija apie NGM perteikiamą požymio pakeitimą taip siekiant padidinti skaidrumą ir vartotojų informuotumą
- 2 kategorijos NGM augalai, turintys savybių, galinčių prisidėti prie tvarios žemės ūkio ir maisto produktų sistemos, gali pasinaudoti tam tikromis paskatomis, numatytomis pasiūlymo 22 straipsnyje (pvz., trumpesnis paraiškos nagrinėjimo terminas, MVĮ atleidžiami nuo finansinių įnašų etaloninei laboratorijai, rekomendacijos dėl paraiškos dokumentacijos rengimo). Šios paskatos negalės būti taikomos NGM augalams, turintiems herbicidams atsparių savybių
- Direktyvos 2001/18/EB 26b straipsnis netaikomas 2 kategorijos NGM gautiems augalams. Sambūvio priemonių užtikrinimas
- Ekologinėje gamyboje draudžiami tiek 1, tiek 2 kategorijos NGM augalai ir jų produktai
- Svarbus patentavimo klausimas. EK įvertins, kokį poveikį augalų patentavimas ir susijusi licencijavimo praktika gali turėti augalų veisimo inovacijoms, genetinės medžiagos, metodų ir sėklų prieinamumui ūkininkams bei bendram ES biotechnologijų pramonės konkurencingumui. EK savo išvadas pateiks iki 2026 m.

Lietuvos pozicija

1. Ar šis pasiūlymas yra aktualus Lietuvai?
2. Ko tikimasi iš šio pasiūlymo?

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija 188602370, A. Jakšto g. 4, LT-01105 Vilnius
Dokumento pavadinimas (antraštė)	DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJOS 2023 M. SPALIO 24 D. PASITARIMO PROTOKOLO NR. D4-299 PAKEITIMO
Dokumento registracijos data ir numeris	2023-12-22 Nr. D4-330
Dokumento gavimo data ir dokumento gavimo registracijos numeris	–
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Kęstutis Šetkus, Viceministras
Sertifikatas išduotas	KĘSTUTIS ŠETKUS LT
Parašo sukūrimo data ir laikas	2023-12-22 10:40:15 (GMT+02:00)
Parašo formatas	XAdES-T
Laiko žymoje nurodytas laikas	2023-12-22 10:40:31 (GMT+02:00)
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	EID-SK 2016, AS Sertifitseerimiskeskus EE
Sertifikato galiojimo laikas	2020-09-30 12:59:40 – 2025-09-29 23:59:59
Informacija apie būdus, naudotus metaduomenų vientisumui užtikrinti	"Registravimas" paskirties metaduomenų vientisumas užtikrintas naudojant "RCSC IssuingCA, VI Registru centras - i.k. 124110246 LT" išduotą sertifikatą "DBSIS, Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, i.k.188774822 LT", sertifikatas galioja nuo 2022-05-19 16:48:06 iki 2025-05-18 16:48:06
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	1
Pagrindinio dokumento priedamų dokumentų skaičius	–
Priedamo dokumento sudarytojas (-ai)	–
Priedamo dokumento pavadinimas (antraštė)	–
Priedamo dokumento registracijos data ir numeris	–
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	DBSIS, versija 3.5.74.7
Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	Atitinka specifikacijos keliamus reikalavimus. Visi dokumente esantys elektroniniai parašai galioja (2023-12-22 10:54:05)
Paieškos nuoroda	–
Papildomi metaduomenys	Nuorašą suformavo 2023-12-22 10:54:06 DBSIS